HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul - Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yazı İşleri Müdürü : **MEHMET HALİT BAYRI**

Yıl : 9 **Birincikânun 1939** **Sayı : 98**

DEDE KORKUT HAKKINDA

Bu yaz Çorum vilâyetinin mülhakatında yaptığımız folklor seyahatında derlenen türkülerden bir tanesi zihnimde ânî bir tedaî yaptı: Çorumun **İskilip** kazasının İshaklı köyünden Hüseyin Cüce isimli bir kösenin okuduğu türkülerden **«Leylekler»** adlı parça Dede Korkut'un **Tepegöz**'ünü hatırlatan motifleri muhtevi idi. Yaşlı bir zat olan Köse, bunu, Arabistanda askerlik edip dönmüş, Bekir adlı eski bir zattan almış, Bekir de oradaki diğer Anadollu askerlerden öğrenmiş. Türkünün hüviyeti hakkında bu kadarlık bir tarihçe tespit edebildik : parça şimdi Devlet Konservatuvarı folklor arşivinde **No. 42, B I** de mahfuzdur. Hüzzam makamını ve Azerî ağzını kısmen andıran ezgisi hakkında fazla bir şey söylemeden asıl maksadım olan sözlerin metnini veriyorum (Lehçe aynendir) :

Depesinde ayağı var gözü var,
Ondan öte çengi ile cazı [1] var,
Depesinde ayna gibi gözü var,
Onların şerrinden kaçar lâlekler *(leylekler)*.

Bir memleket vardır (safî) çakmak taşından,
Gün doğunca ataş saçar (yanar) başından,
Yılan çayan *(çığan)* goşar onun peşinden,
Onu gün aşıncak aşar lâlekler.

---

[1] *Cazı*, cadı dediğimiz câzû'dur. Anadoluda bunun küpe girdiğine, küplü kadın olduğuna, eline yılan alıp kâinatı birbirine kattığına dair sihirbazlık menkıbeleri vardır.

Aşdım ola *(acaba aşdı mı?)* Şahmeranın dağından ?
İçdim ola Beytullahın suyundan?
Yemen Arabından, Aşar *(Avşar?)* dağından,
İçer Beytullahtan, geçer lâlekler.

Bir memleket vardır yılan yağar üstüne,
Kedi gibi çekişdirir birbirinin postuna,
.... [1]
Onların şerrinden kaçar lâlekler.

Şahmeran menkıbesini ve Arabistanı anan bu metni ayrıca Tepegöz menkıbesi ile karşılaştırmadımsa da, korkutucu tasvirlerindeki hal Tepegözün doğumunu pekâlâ hatırlatıyor.

Dede Korkutun yurttaki yaygınlığını bu tesadüf bana bir kere daha sezdirdi; eldeki yaşlıca elemanlara Bamsı Beyrek, Beyböyrek gibi isimleri hatırlattım, «bunlardan bildiğiniz hikâyeler var mı ?» diye her an, sordum. Yürük Veli isimli bir muhatabım Bengi Boz'u hatırladı, fakat hikâyeyi toparlıyamadı! İskilibin Karakısık köyünden Ali oğlu Mustafa (Molla Yusufun yeğeni diye aranacak imiş) **«Ak kavak kızı»** masalını bilir diye tavsiye ettiler; fakat bu zatı bulamadık !.. Bir başkası, böyle hikâyelerin Amasya'nın ötesinde bulunabileceği kanaatını ilâve etti. Her bakımdan hissettik ki Çorum tarafında Dede Korkuttan izler hâlâ var : ancak, uzunca zaman orada kalıp yaşlıları kazanmakla ele geçirilebileceklerdir.

Dede Korkut'un izleri tâ Deli Ormanda bile galiba hâlâ buulnabilecektir ! Beni böyle bir düşünceye hayal sevk etmiyor, son bir tesadüf neticesinde böyle düşündüm : Atanas Manof'un geçen yıl çıkardığı bulgarca **«Gagauzlar»** adlı kitabının **(Varlık)** mecmuasında türkçe tefrika olunduğu malûmdur; işte bunun bir yerinde «bir zamanlar ve kısmen bugün Gagauzların yaşadıkları bazı Bulgaristan ve Dobruca mevkileri» nin listesi verilirken Malkoç, Mahalıç (Mihaliç), Mihal-bey (Mihal - bey yaylası) gibi pek aşna ve Anadolu işi yer isimleri arasında **Kopuzçu (Padina)** ve **Kokut** (Strahil) gibi adları da gördük !.. Dede Korkut sahasında derlenmeğe muhtaç muhakkak ki daha pek çok malzeme acele himmetleri bekliyor; bilen yaşlılar azalıyor.

Dede Korkut'un matbuunda **Kayî aslından olan Osman oğullarından** bahsedildiğine bilmem dikkat edildi mi ? Bu hesapça Bursa havalisinde de onun izleri bulunmak icap eder.

---

[1] Köse bu mısraı hatırlıyamadı.

Ben bu düşünceler içinde iken genç tarihçimiz B. Adnan Erzi tespit ettirdiği başka bir variyantı neşretmekliğim izni ile bana vermek lütfunda bulundu: İşte bu varyant, yani bir Bey Börek hikâyesi 11 - II - 1939 tarihinde Kütahyanın Gediz kazasından Halime tarafından yazılmış : Yeni harflerimizle olan el yazısının ifadesini hiç bozmadan, yalnız nokta ve virgülleri kendim ilâve ederek alıyorum:

BÖYBÖREK ŞEHZADE MASALI

«Eski zamanda bir padişah varmış. Bunun hiç çocuğu olmadığından bir gün çok meraklanmış. Yanında Balter Oğlu Kel Vezir isminde veziri varmış. Bunlar beraber seyyah çıkmışlar. İkindi vakti imiş, padişah namaz kılmış; selâm verirken bir derviş görünmüş, selâm aleyküm padişahım demiş. — Sen benim padişah olduğumu bildin, gönlümdeki muradımı da bilirsin, der. **Derviş** : evel senin dünyada hiç çocuğun yok, der; hemen torbasından bir elma çıkarıp padişaha verir, der ki: bunu soy, yarısını sen ye, yarısını da sultan hanıma, kabuklarını da ahırdaki kısrağa ver. Dokuz ay deyince bir kız bir oğlan Hanım, bir dişi bir erkek kısırak doğurur, der. Bunların ismini ben gelmeyince vermeyin, der. Padişah buna para vereyim derken derviş kayboluyor.

«Padişah sevinerek evine döner ve elmayı dervişin dediği gibi soyar. içini kendileri yer, kabuklarını kısrağa verirler. Allahın hikmetinden bir kız bir oğlan Hanım Sultan, bir kız, oğlan kısırak doğurur. Padişah çok sevinir. Bunlar epeyce büyürler, fakat isimleri yok. Bunlar yedişer yaşına girerler. Mektebe gidip tahsiline bitirirler. Çocuklar Adsız Bey, Adsız Şehzade diye eğlenirler. Çocuklar babalarına gelirler, bizim ismimizi ver diye rica ederler. Padişah razı olur. Bunların ismine vermek üzere iken derviş çıkıp geliyor, şehzadenin ismine **Böybörek,** erkek tayın ismine **Bungiboz** verir. Kız gelir. onun adına **Maimehri Sultan** verir. Dişi tayın adına **Kara Kaytan** verir. Derviş ortadan kaybolur. Bengiboz, Böybörek şehzadenin emrinde durur. Kara Kaytan, Maimehri sultan emrinde durumuş.

«Bir gün padişahın rüyasında : Bir dağın başına seksen çeşme yaptır, kırkından bal, kırkından yağ akacak, diyor : Kırk gün herkes dolduracak, kırk birinci gün dinecek, diyorlar. Hemen padişah uyanır, bir kaç gün sonra çeşmeler yapılmağa başlar. Hitam bulunca Allahtan kırkından bal, kırkından yağ akmış. Kırk gün fakir fukara doldurmuş. Kırk birinci gün bir ihtiyar kadın yağ doldurmağa gelmiş. O gün de çeşmelerin dineceği günmüş. Kadın **destisini doldurmuş giderken, şehzade ok yay oynarken koca karının desti-**

sine gelir, kırılır. Kadın o zaman der ki : İlâhi oğlum, Hercaye sultana âşık olasın, der. Hemen oğlan bayılmış ve âşık olmuş; ve evlerine dönmüş, babasına anlatmış, Mısıra gidip bu kıza alacağını söylemiş. Padişah : Oğlum, bu kızın evinin önü insan kellesinden kale yapılmış, kimseyle evlenmezmiş diye oğlunu vaz geçirmek istemişse de, şehzade dinlememiş; bir heybe altın almış Bungiboz'unu binerek yola çıkmış. Bir gün Hercaye sultanın memleketine varmış.

«Birkaç gün sonra her sette (semtte) tellâh (dellâl) bağırtmış; İstanbul padişahı Böybörek şehzade ile Hercaye sultan ok yayda imtihan olacaklar, hangisi yenilirse birbirine teslim olacaklar diye her tarafta bağırmış. Kız bunu duymuş ve hazırlanmağa başlamış. Büyük bir sahaya ahali toplanmış. Kız atına binmiş, Böybörek te Bungiboz'unu binerek, ikisi birden meydana çıkmışlar. Uyuna başlayınca şehzade kızı yeniyor. Yeniden tekrarladılarsa da üç defa yeniliyor. Ne yapsın, ahdettiler : şehzadeyi kızın evine götürürler. Hemen oğlan kendi babasına telgraf çeker. Babası taraf karşıya çıkarlar. Hercayi sultan da babasından annesinden ayrılarak yola çıkarlar. İstanbula yakın gelince babasına kavuşurlar.

«Yanındaki Baltacıoğlu Kel Vezir Hercaye sultana sever ve ne yapacağına düşünmeğe başlar. Kel vezirin başka bir kıralın kızına vurgunmuş. Hemen kıralın kızına : babandan saklı ne kadar kavga fermanınız varsa gönder, der. Kıralın kızı gönderir. Padişah baksa ki kıral harbim var diyor, başlar padişah düşünmeğe. Bir gün Böybörek babasının yanına girer bakar ki babası düşünüyor : Ne o babacığım, der. — Bak oğlum kıral fermanlarına, harbim var diye göndermiş, ne yapalım? diyince oğlan: Ben ordunun önünde giderim, der. Asker toplanır, bunlar yola çıkarlar.

«Günlerde bir gün kıralın memleketine gelirler. Kıral bakar, şaşar kalır. Kıralın haberi yok. Bunların hepsini zındana doldurur. Zindana bir hastalık çatar, hepsi ölür, bir şehzade kalır. Nişanlısından ayrılırken babasına der ki yedi seneye kadar gelirsem nişanlımdır alırım; gelmezsem nasip başkasınındır, gelin edersin, der. Zindanda yedi sene tam olmuş. Şehzadenin zındanda yalnız canı sıkılmış, zındanın üzerine çıkmış. Etrafına bakarken karşıdan bezirganlar geliyormuş. Bakalım şunları memleketine ait haberler sormak istemiş ve şu beyitleri söylemiş :

Mesken oldu bize zındanın taşı,
Başımızda çoktur mevlânın işi,
Gelişin nerden bezirgân başı ?
Ondan da bir haber ver bana, yar aman hoca !

Bezirgânın yanında kel oğlan varmış. Sen bu deyişin cevabını verirsen sana bu malların yarısını vereyim kel oğlan, demiş. Kel oğlan da şunları söylemiş :

Söyle yigit söyle gamın dağılsın,
Babana kim derler, kendin nasılsın ?
Ondan da bir haber ver bana yar aman hocam !

Şehzade söylemiş :

Yöksekten bakarım, vatanım ırak,
Dostlar hatırdadır, coş eder yürek,
Babam padişahtır, kendim Böybörek,
Ondan da bir haber ver bana, yar aman hocam !

Oradan ayrılırken şehzade şuna nişanlıma sorayım demiş:

Bu yakında düğün vardır derlerse
Kimden kime nasib olur derlerse
Benim nişanlıma eller alırsa
Ne derim, Alah derim, yar aman hocam !

Kel oğlan şuna söylemiş :

İstanbul şehrinde düğün var dediler
Kimden kime nasip olur dediler
Baltacı Oğlu kel vezir alır dediler
Ondan da bir haber ver bana, yar aman hocam !

Şehzade bunu duyunca düşüp bayılmış. Kıralın kızı da pencereden bakarmış. Oğlanın bayıldığını görünce hemen zındanın kapısını açm,ş, ilâçlarla ayıltmış. Şehzade başından geçenleri anlatmış. Kıralın kızı demiş ki: Kırk günde gidip geleceğini söz ver, demiş. Sen gelince babamdan saklı kaçarız, sen bana kel vezire götürürsün, demiş. Şehzade : peki, demiş, çıkmış yola dizlerinin dermanı kesilmiş, saçı sakalı uzamış. Bakayım Bengiboz'la ikimiz hızırdan olmuşuz, bir beyit söyliyeyim demiş, şu beyiti söylemiş:

Yüzüme süreyim yerler tozuna,
Hasret oldum Bengiboz'un yüzüne,
Yedi günlük ahdim var kıralın kızına,
Gel görün hey Bengibozum, gel görün.

deyince yer yarılmış, Bengiboz kişneyerek çıkmış. Şehzade atın gözlerinden

öpmüş. Allah diyerek yola çıkmış, yedi saatte rüzgâr gibi İstanbula varmış. O gün de kel vezir Hercayı sultanı alıyormuş.

«Böyböreğin annesinin babasının ağlaya ağlaya gözleri kör olmuş; kız kardeşi de meraklanmış, bahçeye çıkmış. Karşıdan yel gibi bir atlı gelirmiş, o sırada şiddetle kapı çalınmış; Maimehri bakmış. Şehzade kendisini bildirmemiş: Kardaşlık bu gece bana misafir alırmısınız, demiş. Maimehri, alırız, senin gibi bir kardeşim vardı, yedi senedir hiç bir haberi gelmedi, bugün nişanlısını eller alıyor, annemin babamın ağlarken gözleri kör oldu, demiş.

«Yukarıya çıkmış. Annesi, babasını ağlar gördü, ve onların elini öpüp: siz merak etmeyin ben size bir gece eğlerim deyip çarşıya çıkmış. Bunu gören büyük adamlar şehzade diye şüphelenmişler. Akşam olmuş, eve gelmiş; yemek imiş, camiye gitmiş. Camiye girince Baltacı kel vezir tanımış, yüreği sızlamağa başlamış. Başka adamlar da tanımış. Tekbir alınmış. Kel vezirle giderken güveyinin başından şapkasına vurmuş. Güveyinin başı kel diye gülüşmüşler. Bu sefer de arkasından ceketini çıkarmış, yine herkes güveyi kambır diye gülüşmüşler. Fakat bunun şehzade olduğunu bilmişler, padişaha müjdeye gitmişler. Hercayinin yanına beraber girmişler.

«Gelin şaşırmış. Bunun birisi güveyi, birisi kim diye şaşırmış. Güveyi gelinin yanına varmak istermiş, şehzade bırakmazmış. Böybörek geline şu beyitleri söylemiş :

Ne bakarsın bönce bönce
Zülfünün telleri ince
Kele lâyıksın anca
Salın Hercaye, hercaye.

(Kız anlamazmış).

Ne bakarsın kinli kinli ?
Hercayesin, iki dinli,
Bir kaçına öldürmüş, kanlı,
Salın hercaye hercaye.
Baksana kimdir gelen,

Âşıkın yoluna ölen,
Böyböręktir sana gelen
Salın hercaye hercaye.

«Salın Hercaye deyince hemen Hercaye tacını duvağını yolmuş, şeh-

zadenin boynuna sarılmış. Güveyi dikelmiş kalmış. Dışarıda bekleyen ahali padişaha müjdeye gitmişler. Hemen şehzade Hercaye ile birlikte saraya gitmişler. Şehzade yukarı çıkmadan atının ayağının tozundan almış, babasının anasının gözlerine sürmüş. Allahtan ikisinin de gözleri açılmış. Bunlar da çok sevinmişler. - Veziri öldürelim demişler. Böybörek, hayır ben ona iyilik edeceğim demiş. Yedi gün bitmiş, babasına : ben yine gideceğim, demiş : eğer yedi yıla kadar gelirsem nişanlımdır alırım, gelmezsem nasip başkasınındır, der. Annesile, babasiyle ve Hercayeyle vedalaşmış, Bengibozunu binmiş, yola çıkmış, kıralın memleketine varmış.

«Kıral yedi gün uykusuna yatarmış. Kız : babam uyuyunca beraber keselim ve kaçalım, demiş. Kıral gelmiş. Birinci gün uykusunda kesmişler. Kız babasının parasını almış. Yola çıkmışlar, bir kaç günde İstanbula varmışlar.

«Padişah çok sevinmiş. Düğüne başlamışlar. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Kel vezire kıralın kızını vermişler. Hercaye de Böybörek şehzadeye verilmiş. Bunlar ömürlerini sefa ile geçirmişler».

Korkut Ata hikâyelerine ait olarak ele geçen bu yeni variyantlar üzerinde mukayeseler yapmak bana düşmüyor. Yirmi yaşlarındaki Halimeden alınan hikâyenin benzeri Safranbolu gibi başka Anadolu semtlerinde de bulundu. Halime, hikâyesine telgraf, şapka, ceket gibi unsurları katarak son bir yenileştirme daha yapmış; mevzu İstanbula nakledilmiş. Zaman mekân kayıtları kalkmış... Konuşur gibi yazılmış : galiba mahallî bir lehçe hususiyetini de farkına varmadan yazıya almış: yani, farklı meful şekillerinin son eklerinde yaptığı tebeddüller itiyadımıza uymıyarak göze çarpıyor; meselâ «beni misafir alırmısınız ?» diyecek yerde «bana misafir alırmısınız?» diyor! Böyle lehçe israrlarını manzum yerlerde de buluyoruz. Böylece Halimenin yazısı dilcileri de düşündürecektir. Ben halk lehçelerimize ait benzer bir gramer nüktesini vaktile Trabzon taraflarında da görmüştüm.

Mahmut R. Kösemihal

MUHTELİF RUHLAR HAKKINDA

I — Lohusaları «al» basar. Bu, lohusaya siyah arap kıyafetinde siyah kedi kıyafetinde, at şeklinde, kefenli bir ölü şeklinde, kürk ve saire suretlerinde gelir. Bu, lohusayı korkutur, ciğerini çalar götürürmüş. Eğer birisi yolda rast gelir de elinden ciğeri alırsa lohusa kurtulurmuş; yok, götürür sopa çalarsa hasta olurmuş. Bazan suyun başında sucular filân rast gelir bunu tutar ciğeri alıp götürüp yerine koymasını yoksa kendini öldüreceklerini söyelrlermiş, o da hem ciğeri götürüp yerine koyacağına, hem de o kendini tedhiş eden adamın silsilesine dokunmıyacağına yemin edermiş ve ciğeri götürür, yerine kormuş.

Akarabalaımızdan birini lohusa halinde al bastı, korktu, hastalandı. Sonra efsunlandı, iyi oldu. «Ciğerini suya çalmamış». dediler. Bu «al» gören adamın «terlik» ini [1] lohusa kadınların yastığının altına korlar. Buna «al terliği» derler. Çok kıymetli bir şey halinde elden ele lohusa evlerini dolaştırırlar. Mahallemizde «İlikli oğlu Mahmut efendiler» de böyle bir terlik var. Bir de «al hamaylısı» denilen bir «hamaili» var ki bunu da lohusanın boynuna takarlar. Bir de «al gömleği» denilen bir gömlek vardır ki bunu lohusaya giydirirler. Bunların hepsi «al» denilen nesneyi gören insana aittir. Hülâsa onun mendili de, gömleği de, hamaili de her şeyi de mukaddestir. Tabiî bunların hep kan zayi etmek neticesinde zayıflık neticesidir. Geçenlerde komşumuzda âsabı pek zayif bir erkeği de «al» basmıştır. Kadınına «Kur'anı getir ! Kur'anı getir !» diye bağırmıştır. Bu «al karısı denen ruh şerir» insandan korkar. Onun için lohusayı yalnız bırakmazlar. Yanında muhakkak bir insan otururlar. Lohusalara mahsus bir hal daha var : Çocuğun başı ucuna kırk gün bir süpürge dayarlar. Gûya bu, böyle olursa çocuğa cin veya şeytan dokunmazmış.

Çocuğu kırk basmak : Bu da lohusalığın bir ananesidir : Eğer lohusa olan eve değirmenden un gelirse, yahut köyden veya sair memleketten bir misafir gelirse, çocuğu kırk basar zayıflar. Çünkü değirmen cin evi imiş. Çocuğa kahve, yağ ve saire gibi yemek filân kokusu da aldırılmaz. Bu suretle de zayıflarmış. Ayıntapta açma ekmek yaparlar. İlk doğan çocuğun yüzüne

---

[1] Terlik: Başa giyilen gecelik takkeye derler.

AVCI MAHMUT

BALIKESİR MASALI

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbır saman içinde bir koca karı ile bir koca adam varmış. Bunların bir de Mahmut adlı oğulları varmış.

Bir gün adam hastalanmış, artık öleceğini anlamış. Karısını çağırarak:

— Karı ben artık öleceğim. Sana bir tek tüfenkle bir kırık çakmak bı-

---

ilk çıkan ekmeği götürüp örterler. Gûya bu suretle çocuğu ekmek kokusuna alıştırmış olurlar.

Çocuğu, kırk basar da zayıflarsa cuma salâ verilirken bunu kıbleye alçacık bir dama çocuğu çıkarırlar, altına bez tutarlar. Çocuğu yavaşça bunların içine atarlar. Bu birinci çare, İkinci çare: Cuma salâsı verilirken bunu kıbleye bir ocak kurup üzerine bir kazan ve bu kazanın içine dört parmak kalınlığında saman korlar. Bunun altını yakıp çocuğu içine korlar. Üçüncü çare: Çocuğu götürürler. Dabakların it pisi suyile üç defa yıkarlar. Pisli, pisli elbisesini giydirip yere yatırırlar. Dördüncü çare: Hamamın akar sıcak su kazanına baktırırlar. Beşinci çare: Çocuğu üç cuma hazır bir kabre yatırırlar. Çocuk çok ağlarsa onun gömleğini luga giydirirler. Lohusa olan evde aynanın yüzünü de kapatırlar. Bu da kendi çehresine bakıp ta sararıp solmasından korkmasın diye. Bir soğanı bir şiş saplayıp kapının üstüne sokarlar. Bu da acı soğandan şeytan girmesin diye. Bir de kadın çocuk getirirken örgülü saçları ve döğümlü şeyleri çözerler. Tâ ki kolay doğursun diye. Kolay doğuramıyan «nevse» ye (lohusaya Gazi Ayıntapta «nevse» derler). Kolay doğuran bir kadının avucuna yahut eteğine su koyup içirirler. Nevse bir kadın nevse bir kadına şayet bir yerde rastlarsa öpüşürler. «Kırk basmasın» diye. Bir evde iki lohusa olursa yirmi güne kadar yahut kırk güne kadar görüşmezler. Şayet nevse bir yere çıkmak isterse başka bir nevseye rastlamak ihtimaline mebni kırklarlar. Bu da şöyle olur. Lohusanın başına «süzek» dediğimiz kırk veya fazla delikli bir süzgeç tutarlar. Lohusada başına bir şey örter veya bir şemsiye tutar. Suyu süzgeçten dökerler. Yahut lohusanın başına kırk damla su dökerler, bu suretle nevse kırklanmış olur ve istediği yere serbestçe çıkabilir. Artık diğer bir nevse ile karşılaşmak korkusu zail olmuş

Şakir Sabri

rakıyorum. Oğlum büyüdükten sonra bunları senden ister, sen de o zaman verirsin, demiş. Bir kaç gün sonra da adamcağız ölüvermiş.

Gel zaman, git zaman Mahmut büyümüş, okuyacak yaşa gelmiş. Anası Mahmudu mektebe vermiş; okumamış. Ustaya vermiş, bir şey öğrenememiş. Öyle tembel yatar dururmuş.

Bir gün Mahmut anasına demiş ki :

— Ana be, Babamdan bana hiç bir şey kalmadı mı ? Anası :

— Oğlum, baban sana bir tek tüfenkle bir kırık çakmak bıraktı. Al sana vereyim, demiş. Tek tüfenkle kırık çakmağı Mahmuda vermiş.

Mahmut başlamış avcılık yapmağa. Her gün beş on tane av vurur, bir kısmını kendileri yer, bir kısmını da satarak geçinir giderlermiş. Bunların bir de koca karı komşuları varmış. Her gün vurduğu avlardan bir tane de ona verirlermiş.

Avcı Mahmut bir gün gene ava gitmiş. Olurya, hiç av vuramadan dönmüş. Tabiî kendilerine olmadığı gibi koca karıya da verememişler. Koca karı buna içerlemşi.

— Vay, ne demek olsun. Her gün bana av getirirlerken bugün neden getirmediler. Ben de onlara yapacağımı bilirim, demiş.

Ertesi gün hemen zamanın padişahına gitmiş. Kapıcılar sokmak istememişler. Koca karı :

— Gireceğim, demiş. Bunlar böyle kavga ederlerken padişah duymuş. Aşağıya :

— Bırakın bakalım, koca ninenin ne derdi var, diye seslenmiş. Bırakmışlar. Çıkmış padişahın yanına.

— Selâmünaleyküm padişahım, demiş. Padişah ta :

— Aleyküm selâm koca nine, demiş.

Koca karı şöyle etrafa bakmış, bakmış ta :

— Eyisin, güzelsin padişahsın amma, sana şimdi fil dişinden bir saray lâzım. Padişah :

— O kadar çok fil dişini nereden buluruz, demiş. Koca karı.

— Hıh, düşündüğün şeye bak, padişahım. Tek tüfenkli kırık çakmaklı avcı Mahmut vardır. O pekâlâ bunları bulur, deyince padişah hemen emretmiş :

— Avcı Mahmudu hemen yakalayıp getirin. Koca nineye de bir şinik altın ölçüverin.

İki jandarma avcı Mahmudu almağa gitmiş. Koca karıya da bir şinik

altın vermişler.

Jandarmalar yaka paça avcı Mahmudu padişahın huzuruna çıkarmışlar. Padişah :

— Bana bak avcı Mahmut, demiş. Sana kırk gün müsaade. Kırk güne kadar bana bir saray yapacak kadar fil dişi getirirsen getirirsin, getirmezsen kırk birinci gün seni cellâda vereceğim.

Avcı Mahmut ne yapsın :

— Peki, diyerek ağlaya ağlaya eve gelmiş. Anası :

— Ne oldu, oğlum, niye ağlayorsun, diye sorunca padişahın dediklerini bir bir anlatmış anasına. Anası :

— Merak etme oğlum, Allah kerimdir. Sen yarın padişaha gidersin. Falan yerdeki gölün suyunu boşalttırmasını, içine şarap, konyak doldurtmasını söylersin. O göle bütün filler su içmeğe gelirler. İçen serhoş olur kalır, içen sarhoş kalır. Sen de istediğin kadar fil dişi toplar, padişaha verirsin.

Avcı Mahmut ertesi gün padişaha gitmiş. Anasının dediklerini söylemiş. Padişah hemen emretmiş, o gölün suyunu boşaltsınlar, içini rakı, kon yak, şarap ile doldursunlar diye.

Hemen gölün suyunu boşaltmışlar. İçine çeşit içkiler koymuşlar. Öğle üzeri olmuş. Filler başlamışlar yavaş yavaş göle su içmeğe gelmeğe. Gelen içmiş kalmış, gelen içmiş kalmış. Gölün her tarafı fillerle dolmuş. Avcu Mahmut hemen fillerin dişlerini kırarak bir arabaya yükletmiş. Getirmiş padişaha vermiş. Padişah ta sarayı yıktırarak yerine fil dişinden güzel bir saray yaptırmış. Avcı Mahmut ta evine dönmüş,

Koca karı bakmış ki avcı Mahmut ölmemiş.

— Dur, ben sana ölmeden gelmeği gösteririm, diyerek gene padişahın huzuruna çıkmış :

— Selâmünaleyküm padişahım, demiş. Padişah ta :

— Aleykümselâm koca nine. Saray nasıl olmuş, diye sormuş. Koca karı :

— Çok güzel, âlâ olmuş, olmuş amma buna şimdi bir de Zığın derisi lâzım. Onu sarayın bir köşesine astın mı bütün memleket gündüz gibi aydınlık olur, demiş. Padişah :

— Peki, bunu kim bulur, deyince koca karı :

— Kim bulacak, bu kadar fil dişini bulan avcı Mahmut Zığını da bulur, getirir. Siz hemen emredin, demiş.

Padişah hemen emretmiş. Avcı Mahmudu yaka paça padişahın karşı-

sına dikmişler. Padişah :

— Bana bak Mahmut, demiş. Senden Zığın derisi isterim. Kırk güne kadar bulursan bulursun, bulmazsan seni cellâda vereceğim.

Avcı Mahmut ne yapsın :

— Peki, diyerek ağlaya ağlaya gene evine dönmüş. Anası Mahmudu ağlar görünce sormuş :

— Ne var oğlum, neye ağlıyorsun gene. Yoksa padişah bir şey mi istedi, demiş. Mahmut padişahın dediklerini anlatmış. Anası :

— Sen gayırma [1] oğlum, Allah kerimdir, demiş.

Sabah olmuş. Anası Mahmuda demiş ki :

Padişahın istediği Zığın falan yerdeki dağın arkasındaki devlerin içindedir. Oraya kadar gider, kimseye görünmeden sokulur, Zığını öldürürsün. Derisini de padişaha getirirsin. Haydi Allah işini rast getirsin, diyerek arkasını üç defa okşamış.

Avcı Mahmut yola çıkmış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Nihayet devlerin bulunduğu yere gelmiş. Yavaş yavaş aralarına sokulmuş. Kimseye görünmeden Zığını yakalamış, öldürüp derisini yüzmüş. Gene kimseye görünmeden devlerin arasından çıkıp gelmiş. Doğru padişaha gidip Zığın derisini vermiş. Deriyi sarayın köşesine asmışlar. Her taraf nur içinde kalmış. Geceler gündüz gibi şakımış. Padişah :

— Çok güzel oldu, demiş. Avcı Mahmut ta gene evine sağ, salim gelmiş.

Koca karı bakmış ki Mahmut gene gelmiş. Kendi kendine :

— Dur, demiş, ben sana bir iş daha yapayım da kurtulabilirsen kurtul. Hemen eteklerini sıvadığı gibi padişahın yanına çıkmış :

— Selâmünaleyküm padişahım, demiş. Padişah :

— Aleykümselâm nine, bak güzel oldu, değil mi ? Koca karı :

— Çok güzel, çok âlâ oldu padişahım amma, sana şimdi dev padişahının kara kaşlı, kara gözlü kızı da lâzım, demiş. Padişah :

— Peki, bunu kim getirir, diye sorunca koca karı :

— Düşündüğün şeye bak, padişahım, kim getirecek. Bu kadar fil dişini, bu Zığın derisini getiren onu da getirir. Sen hemen emret, demiş. Padişah emretmiş :

— Koca nineye bir şinik altın verin, Avcı Mahmudu da bana getirin.

Koca karıya bir şinik altın vermişler. İki jandarma da avcı Mahmudu

---

[1] Gayırma: Merak etme.

yaklayıp palas pandıras padişahın karşısına dikmişler. Padişah :

—Bak Mahmut, demiş. Bu fil dişlerini buldun. Zığın derisini getirdin, şimdi de senden dev padişahının kızını isterim.

Avcı Mahmut :

— Aman padişahım, ben nasıl bulurum onu, demek istemişse de padişah söz dinler mi ?

— Lâf istemem, kırk güne kadar bulur getirirsen getirirsin, getirmezsen kırk birinci gün seni cellâda veririm, demiş.

Zavallı avcı Mahmut boynunu bükerek ağlaya sızlaya gene eve gelmiş. Anasına olanı biteni anlatmış. Anası :

— Sen merak etme oğlum, Allah kerimdir, demiş. Devler falan dağın arkasında otururlar. Sabahleyin ben senin gözlerini bağlarım. Çıkarsın şehirden dışarı. Biraz gittikten sonra gözünü açarsın. O zaman üç yol ağzında bulunacaksın. Ortadaki yoldan yürürsün. O yol seni doğru devler diyarına götürür.

Sabah olmuş. Anası Mahmudun gözlerini bağlamış. Şehirden dışarı çıkarmış. Arkasını okşayarak :

— Haydi oğlum. Allah işini rast getirsin, diyerek geçirmiş.

Avcı Mahmut gözleri bağlı biraz gittikten sonra gözlerini açmış. Bakmış ki üç yol ağzında. Hemen oradaki yolu tutmuş, yürümeğe başlamış. Biraz gittikten sonra bakmış ki bir adam yol üzerine boylu boyunca uzanmış kualğını yere vermiş, boyuna dinliyormuş. Avcı Mahmut :

— Selâmünaleyküm arkadaş, demiş. O da :

— Aleykümselâm avcı Mahmut, demiş.

— Sen benim avcı Mahmut olduğumu ne bildin ?

— Ne var onu bilmiyecek. Sen tek tüfenkli, kırık çakmaklı avcı Mahmut değil misin ?

— Heee, senin adın ne, sen kimsin ?

— Benim adım (yerdinleyen Mahmut) tur. Bütün böyle yeri dinler, her tarafta ne olup ne bittiğini işitirim. Peki, sen nereye gidiyorsun böyle?

Avcı Mahmut olanı biteni anlatmış. Yer dinleyen Mahmut:

— Ben de sana arkadaş olayım, demiş. Beraber yürümeğe başlamışlar. Biraz gittikten sonra bakmışlar ki bir adam bir ayağını bir dağa, bir ayağını da bir dağa uzatmış, duruyor. Avcı Mahmut selâm vermiş. O da :

— Aleykümselâm avcı Mahmut, demiş.

— Sen benim avcı Mahmut olduğumu ne bildin ?

— Ne var onu bilmiyecek. Sen tek tüfekli, kırık çakmaklı avcı Mah-

mut değil misin ?

— Heee. Sen kimsin?

— Bana (seyrek basan Mahmut) derler. Siz nereye gidiyorsunuz böyle?

Avcı Mahmut olanı biteni anlatmış. O da :

— Öyle ise ben de beraberim, demiş. Olmuşlar üç kişi. Gene yürümeğe başlamışlar. Biraz gittikten sonra gene bir adama rast gelmişler. Elinin birini bir dağın altına, birini de bir dağın altına koymuş. Dağları elma gibi oynatır, hoplatırmış. Selâm vermişler. O da :

— Aleykümselâm avcı Mahmut, demiş.

— Sen benim avcı Mahmut olduğumu ne bildin ?

— Ne var onu bilmiyecek ? Sen tek tüfenkli, kırık çakmaklı avcı Mahmut değil misin ?

— Heee, sen kimsin ?

— Bana (Dağ hoplatan Mahmut) derler, demiş. Siz nereye gidiyorsunuz böyle ?

Avcı Mahmut olanı biteni anlatmış. Dağ hoplatan Mahmut :

— Öyle ise ben de sizinle beraberim, demiş. Olmuşlar dört Mahmut. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Bakmışlar ki bir adam çayın üzerine abanmış. Gelen suyu içiyor, giden suyu içiyor, hiç su geçirmiyormuş. Selâm vermişler. O da :

— Aleykümselâm avcı Mahmut, demiş.

— Sen benim avcı Mahmut olduğumu ne bildin ?

— Ne var onu bilmiyecek ? Sen tek tüfenkli, kırık çakmaklı avcı Mehmut değil misin ?

— Heee, sen kimsin ?

— Bana (su sümüren Mahmut) derler. Siz nereye gidiyorsunuz böyle?

Avcı Mahmut ona da olanı biteni anlatmış. O da :

— Öyle ise ben de beraberim, demiş. Olmuşlar beş Mahmut.

Gide gide nihayet dev padişahının memleketine varmışlar. Bir kaç gün misafir kaldıktan sonra padişahın huzuruna çıkmışlar.

— E, padişahım, demiş, avcı Mahmut. Biz neye geldik?

— Neye geldiniz bakalım ?

— Biz Allahın emri, peygamberin kavlile senin küçük kızını almağa geldik.

— Peki. Güzel. Madem siz buraya kadar onun için gelmişsiniz. Ben de verdim amma bir defa anasına soralım. Yarın size haber getiririm.

Akşam olmuş. Dev padişahı karısına işi açmış. Karı vermek istemiyormuş. Doğrudan doğruya (veremeyiz) demek te ayıp olurmuş. Karı demiş ki :

— Bizim mağrıpta oturan kızdaki altın ibrikle leğeni, maşrıkta oturan kızdan da altın havluyu getirirlerse veririz, demiş.

Yer dinleyen Mahmut bunları dinliyormuş meğer. Arkadaşlarına padişahla karısının neler konuştuklarını söylemiş. Seyrek basan Mahmut :

— Hıh, demiş. O benim için iş bile değil.

Ertesi gün dev padişahı bunları çağırmış. Karısının dediklerini söylemiş. Seyrek basan Mahmut :

— Peki, demiş. Siz kahveleri içe durun. Ben şimdi getiririm.

Onlar kahve içe dursunlar. Seyrek basan Mahmut şehirden dışarı çıkmış. Bir ayağını mağrıba uzatmış, bir ayağını maşrıka. Bir elini mağrıba atmış, bir elini maşrıka. Mağrıptaki kızdan altın ibrikle leğeni, maşrıktaki kızdan da altın havluyu almış. Onlar daha kahvelerini içmeden getirmiş. Padişahın önüne koymuş. Padişah şaşırmış kalmış.

— Peki kızı verdim. Yarın alın gidin, demiş. Kendisi de eve gitmiş. Karısına işi anlatmış. Karı bu sefer de :

— Ben böyle kolay kolay kız veremem. Hani bizim askerin kırk kulplu karavana kazanı varya. Onu beş kişi kaldırıp indirebilirlerse o zaman kızı veririz, demiş.

Yer dinleyen Mahmut bunu da dinlemiş. Arkadaşlarını söylemiş. Dağ hoplatan Mahmut :

— O, demiş, benim için iş bile değil.

Ertesi gün dev padişahı karısının dediğini söylemiş. Onlar da :

— Peki, demişler. Gitmişler kazanın başına. Dağ hoplatan Mahmut serçe parmaklarını kazanın iki kulpuna takmış. Başlamış top gibi hoplatmağa. Dev padişahı korkmuş :

— Aman, demiş. Kazanı deleceksin. Verdim kızı, verdim.

Akşam olmuş, dev padişahı karısına işi anlatmış. Karı gene razı olmamış.

— Bizim ordumuzun yediği karavanayı beş kişi yerlerse o zaman kızı alıp götürsünler.

Yer dinleyen Mahmut bunu da dinliyormuş. Arkadaşlarına söylemiş. Su sümüren Mahmut :

— Ha, demiş, sanki bu da iş mi ?

Sabah olmuş. Padişah :

— Bizim ordunun yediği karavanayı beş kişi yeyebilirseniz o zaman kızı vereceğiz, demiş. Onlar da :

— Peki, demişler. Gitmişler kazanın başına. Su sümüren Mahmut bir iğilmiş üstüne. Hapur küpür yemeğe başlamış. Kazan yarı olmuş. Dev padişahı :

— Aman bırak, demiş. Benim askerim aç kalacak. Alın kızı götürün. Akşam karısına vaziyeti anlatmış. Karı bu sefer de :

— Hepsini yaptılar. Lâkin bir iş daha var. Bizim koca hamamı kırk gün kızdır. Kırk birinci gün girip yıkanabilirlerse o zaman artık bir diyeceğim kalmaz, demiş. Meğer karı kızı vermemek için onları hamamda yakmak istiyormuş.

Yer dinleyen Mahmut bunu da dinlemiş. Arkadaşlarına anlatmış. Ona da :

— Kolay iş, demişler.

Ertesi gün padişah :

— Bu artık son tecrübe olacak. Eğer bunu da yapabilirseniz kız sizindir, demiş. Beş Mahmutlar :

— Söyle bakalım ne imiş o, deyince padişah :

— Bizim koca hamam var. Onu kırk gün yaktıracağım. Kırk birinci gün hamama girip yıkanacaksınız. Yıkanabilirseniz ne âlâ, yıkanamazsanız orada yanar, gidersiniz, demiş.

— Peki, demişler. Kırk gün hamam yanmış, adamakıllı kızmış. Kırk birinci gün hamama gitmişler. Hamam o kadar kızmış ki içeri girmenin imkânı yokmuş. Hamam kapısına gelince su sümüren Mahmut bir gün evvel içtiği suları başlamış mı kusmağa. Hamam olmuş buz gibi. Girmişler. Yıkanmışlar, çıkmışlar. Peştemallara bürünerek titreye titreye padişahın yanına varmışlar :

— Padişahım, bu kadar da soğuk hamam olur mu hiç, adamakıllı üşüdük, demişler.

Padişah bakmış ki artık diyecek bir şey yok.

— Alın kızı gidin, demiş. Kızı hazırlamışlar. Yanına kırk tane dev askeri, kızına da hediye olarak lalasını vermiş.

Çıkmışlar yola. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Gelmişler su sümüren Mahmudun bulunduğu yere. Su sümüren Mahmut :

— Arkadaşlar, demiş. Benim yolum buraya kadar. Haydi size uğurlar

olsun. Helâllaşmışlar, ayrılmışlar.

Böylece hep Mahmutları yerlerine bırakarak bir avcı Mahmut ile dev padişahının kızı, lalası, kırk tane de askeri kalmış. Avcı Mahmut korkusundan tiril tiril titriyormuş. Nihayet şehre yaklaşmışlar. Avcı Mahmut padişaha müjde göndermiş. Dev askerleri geri dönüp gitmişler.

Padişah davulla, zurna ile istikballerine çıkmış. Çalgılarla şehre girmişler.

Padişah kırk gün, kırk gece düğün dernek yaptırmış. Kırk birinci günü derneğe girmiş.

Dev kızı bakmış ki gelen avcı Mahmut değil, ak sakallı, ihtiyar bir adam.

— Sen kimsin, diye sormuş. Padişah ta :

— Ben bu diyarın padişahı ve senin kocanım, demiş.

— Hani beni getiren avcı Mahmut ?

— O burada yok.

— Çabuk onu buldurun bana, diye emredince iki jnadarma avcı Mahmudu yaka paça getirmişler. Kız sormuş :

— Sen beni kime getirdin ?

— Padişaha.

— Bu Zığın derisini kim getirdi ?

— Ben.

— Bu fil dişlerini kim buldu ?

— Ben.

Sonra padişaha :

— Sana bu akılları kim verdi, diye sormuş. Padişah :

— Bir koca karı.

— Buldurun onu bana.

Bulmuşlar, getirmişler. Kız lalasını çağırmış. Emretmiş :

— Lala, Padişahı bir avurduna al, koca karıyı da bir avurduna, ikisini de bir lokma ediver.

Lala dediğini yapmış. Padişahı bir avurduna, koca karıyı da bir avurduna almış, bir lokmada yutuvermiş.

Sonra kız, avcı Mahmuda :

— Bundan sonra bu diyarın padişahı sensin. Ben de senin karınım, demiş.

Yeniden kırk gün, kırk gece düğün yapmışlar, bütün fakirlere yemek

ISPARTADA DERLENMİŞ ATA SÖZLERİ

1 — Gün çarığı sıkarsa çarık da dayıyı sıkar
2 — Mart ayı dert ayı.
3 — Hem döver, hem ağlatmaz.
4 — Güşenme varlığa, düşersin darlığa.
5 — Veren eli herkes öper.
6 — Hesabı temiz olanın yüzü ak olur.
7 — Hain evlât korkak olur.
8 — Hazıra dağ dayanmaz (hazır yemeğe, dağlar dayanmaz) şeklinde de kullanılır.
9 — Kutsuz kuşun yuvası doğan yanında olur.
10 — Ev bark, döl döş olduğuna göre geçinir.
11 — Hazırın hanığı, pişmişin konuğu.
12 — El sevsin kerimeyi ben çekeyim ceremeyi.
13 — Deniz dalgasız, gönül sevdasız olmaz.
14 — Kartallar döğüşsün bir sehimi bize düşsün.
15 — Önünü göret, ardını böret (önü sonu bolluk olsun demektir).
16— Karagün kararıp kalmaz.
17 — Yağmur yel ile düğün el ile.
18 — Elinde inüğünle yanında sancığınla neye geldin.
19 — Sındıllıyı sıyırmış Karaağaca kandil asmış. «Yani çok gezmiş, dolaşmış.»
20 — Aş taştıktan sonra çemçeye baha yetmez.
21 — Allah ummadığın yerden güvendirsin. «Dilek».
22 — Bu rüzgâr böyle esmez, bu kılıç böyle kesmez.
23 — Benim gönlümden geçen onun içine doğmuş.
24 — Herkesin derdi marsımana ile manada, senin derdin inek ile danada.

---

yedirmişler. Kalburlarla pilâv, eleklerle hoşaf taşımışlar. Ben de onların düğününden geliyordum. Şuraya gelince ayağım yandı. Baktım ki sıcak küle basmışım. Bir de kendime geldim. Meğer masalcı masal anlatırken ben uyumuşum da rüya görüyormuşum.

Osman Balkır

25 — Minnet et kele yaysın seni ele.
26 — Yemezsen özüne, ağlarsan gözüne.
27 — Önü üresin arkası bünesin (bir işe başlanırken söylenir).
28 — (At) da karın (yiğit) de burun.
29 — Viran değirmenin unu ne harcı ne ?
30 — Yatan arslandan gezen tilki iyidir.
31 — Alçak eşeğe kim olsa biner.
32 — Atılan ok geri dönmez.
33 — Aç aç ile yatınca arada dilenci doğar.
34 — Altın ateşte insan mihnette belli olur.
35 — Vakitsiz açılan gül erken solar.
36 — Hava bugün pusarık, başta durmaz bu sarık.
37 — Caminin mumunu yiyen kedinin gözü çıkar.
38 — Gündüz yazan gece okuyan geldi. (gelin) demektir. Bilmece gibi kullanılır.
39 — Bağa var da izin olsun, üzümünü yemeğe yüzün olsun.
40 — Sana verdim bir öğüt ununu elinle üğüt.
41— Güzeldin nerde kaşın karası, zengindin nerde kürkün parası.
42 — Musa kardeş, İsa kardeş yanındaki kese kardeş.
43 — Görünen dağ ırağ olmaz.
44 — Dokunma sarhoşa varsın kendisi yıkılsın.
45 — Bilmediğim işte kaşığım çıkmaz.
46 — Lâftan pilâf olsa yağı benden.
47 — Etin altında tirit, on sekiz senede alındı Girit.
48 — Eder eder işi yok, ediğinin başı yok.
49 — Sırtını kürke, kapını Türke alıştırma. (Burada Türkten maksat köylü manasına gelmektedir. Eski fena zihniyetin feci örneklerinden biridir).
50 — İtin dayısı olacağına elin birisi olun.
51 — Demir ıslanmaz, deli uslanmaz.
52 — Kıçını külden çıkar da hamur işine öyle karış.

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Ya devlet başa, ya kuzgun leşe.

Ya düdüğü çalmalı, ya mandırada kalmalı.

Ya deve, ya deveci.

Ya herru, ya merru.

Ya yardan geçmeli, ya serden.

Yağmur yağarken küpü doldurmalı.

Yağmur tanesi gibi gözlerinden yaş akıyor.

Yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz.

Yağmurdan kaçarken doluya tutuldu.

Yağar ama yolcu havası.

Yahudi züğürtleyince eski defterleri karıştırır.

Yaka paça götürdüler.

Yakası açılmadık lâkırdı bulur.

Yakamazsam cızlatırım.

Yamayan giymiş, yalayan doymuş.

Yalan yalan bu yalan, deveyi yuttu bir yılan.

Yalanı söyler, sonra kendi inanır.

Yalancı pehlivan gibi gezer.

Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.

Yalancınnı yemini çok olur.

Yalanla iman bir yerde durmaz.

Yan gel safana bak.

Yan yattı çamura battı.

Yananla yeyene bir şey dayanmaz.

Yangına kürekle gider.

Yanlış hesap Bağdattan döner.

Yaptığı hayır örttüğü kurbağaya değmez.

Yaptın bir hayır, tut bacağından ayır.

Yapı taşı yapıdan kalmaz.

Yapmak güç, yıkmak kolay.

Yaradana kurban olayım.

Yara üstüne yara açar.

Yardan geçmez serden geçer.

Yarının gelişi bugünden bellidir.

Yarım hekim candan eder.

Yarım elma gönül alma.

Yarini sen düşünmezsen yarin de seni düşünmez.

Yastıktan başını kaldıramaz.

Yaşı yaşına, başı başına denk.

Yatsıdan sonra hoş geldin Bayram ağa.

Yavaş atın tekmesi pek olur.

Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.

Yaza boza bir şeye benzer.

Yazdığını kendi okuyamaz.

Yazılan bozulmaz.

Yazılan başa gelir.

Yazın yoku kışın katığıdır.

Yedi, içti hoş geçti.

Yedik içtik gözden düştük.

Yedikat yerin dibine geçsin.

Yedisinde ne ise yetmişinde de odur.

Yede yede götürür.

Yel üfürdü su götürdü.

Yemin etsem başım ağrımaz.

Yenir, yutulur şey değil.

Yer altında olmasın da dağ ardında olsun.

Yere bakan yürek yakan.

Yerin kulağı var.
Yerin verdiğini el vermez.
Yersen, kabacık, yemezsen kapı açık.
Yetim hakkı yedi tas deler de geçer.
Yetmiş iki dereden su getirir.
Yeğit lâkabiyle anılır.
Yeğitin iyisine deli derler.
Yiyen bilmez, doğrıyan bilir.
Yıl uğursuzundur.
Yılan hikâyesi.
Yılan bile toprağını katık eder.
Yırtıcı kuşun ömrü az olur.
Yok deme yok olur.
Yoktan yonga kopmaz.
Yoktan ne çıkar?
Yol yurdam bil.
Yol yürümekle borç ödemekle biter.
Yolu yol ile ormanı balta ile.
Yolcu yolunda gerek.
Yükten çıkmış sıpa gibi.
Yürük at yemini kendi arttırır.
Yüreği bir karış yağ bağlar.
Yüreğine su serpildi.
Yüreğinden kan gidiyor.
Yüz buldu astar ister.
Yüz verme arsız olur.
Yüz verme deliye gelir pisler halıya.
Yüzleme yüze çıkar.
Yüz yüzden utanır.
Yüz yüze gelmiyecek mi?
Yüz yüze bakmağa yer bırak.
Yüzü astarından ucuz.
Yüzü başka içi başka.
Yüzü kasap süngeriyle silinmiş.
Yüzü güzelden kırk günde usanılır, huyu güzelden kırk yılda usanılmaz.
Yüzüne karşı söylemek gibi olmasın.
Yüzünü yerlere sürdü.
Yüzüne hasret kalır.
Yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik.
Yumurtaya kulp takar.
Yutacağın kadar koparmalı.
Yuvarlanan taş yosun tutmaz.
Yuvayı yapan dişi kuştur.
Zahmet çeken rahat eder.
Zahide bir lokma, bir hırka.
Zayıflamış tazıya dönmüş.
Zaman sana uymazsa sen zamana uy.
Zannımız gibi çıkmadı.
Zarar ziyan bizim için.
Zararsız yılan kırk yıl yaşasın.
Zararı faydasından çok.
Zengin arabasını dağdan aşırır, züğürt ovada yolunu şaşırır.
Zengine sokul geç, fıkaradan sakın geç.
Zengin kesesini döğer, züğürt dizini.
Zengin olan her gün buzlu hoşaf içer.
Zengin züğürdün halinden ne bilir?
Zenginin gönlü oluncıya kadar fıkaranın canı çıkar.
Zenginin horozu da yumurtlar.
Zenginin malı züğürdün çenesini yorar.
Zeytinyağı gibi suyun üstüne çıkar.
Zincirden kurtulmuş deli.
Ziftin pekini yesin.
Zikri ve fikri hep para.

BURSADA TÂNİELER

Müşahede

Bursa esnafı arasında peştemal kuşanmak vesilesile (tânie) ler yapılır. Tânie Bursalı dilinde (tehniye) mukabilidir. Bazı Bursalılar (Tâmie) de derler.

(Peştemal kuşanmak), (icazetname) almak demektir. Anadolunun bazı mahallerinde buna (Şet bağlama), yahut (Şat kuşanma) da derler.

Bursada tânieler,'ya (Aptal Murat), yahut (Akçağlıyan) mevkilerinde yapılır. Bu mevkiler Uludağ eteklerinde ağaçlarla süslü birer su başıdır.

Yakın zamanlara kadar Bursa mühim bir san'at merkezi idi. Havluculuk, ipek dokumacılığı, arabacılık, bıçakçılık, zilcilik.. gibi birçok hemen hemen Bursaya mahsus san'atlardandı. Bu san'atların mensupları yaz mevsimlerinde daima böyle tânieler tertib ederlerdi.

Yirmi sene evvel bir tânieye davet edilmiştim. Sıcak bir Haziran gününün akşamına doğru (Aptal Murat) a giden kafileler arasına katıldım. Çok taşlı bir keçi yolu üzerinde yemek kazanları, battaniyeler, yorganlar, yenecek şeylerle yüklü hayvanlar bir gecelik kız eğlencesi için lüzumlu eşyayı taşıyordu. Yirmi dakika sonra (Aptal Murat) mevkiinde bulunuyordum.

Büyük çınar ağaçlarile süslü olan bu küçük yayla, akşama kadar gelen kafilelerle doldu. Ötede beride üçer beşer kişilik kümeler toplandı. Herkes hoşa giden bir yer seçerek kilimini yaydı, eşyasını yerleştirdi ve akşama kadar ortada bir fevkalâdelik olmadı.

Zil zurna, gök kandil.
Zılgıt yemekten gözü korkmaz.
Zırdeli kızıl kerrake.
Zırva tevil götürmez.
Zorba ile şaka olmaz.
Zürefayı yuttu.
Zora dağlar dayanmaz.
Zora dağların borcu var.
Zorla güzellik olmaz.
Zorla köpek çuvala girmez.
Zorla sevgi olmaz.
Züğürt olup düşünmektense uyuz olup kaşınmak iyidir.
Züğürdün gönlü yufka olur.
Züğürtlüğün adına zariflik demişler.
Züğürtlükten üstü başı dökülüyor.
Zülfüyara dokunacak lâkırdı söyler.
Zülmü kendisine.
Zülümle yapılan çabuk yıkılır.
Zurnada peşrev olmaz.

M. H. B.

Son

Akşam yemeğinden sonra eğlenti hazırlıkları başladı. Sazlar, hanendeler, oyuncular seçildi ve yatsı ezanına kadar ötede bir bağlamanın tellerinin ihtizazlardan doğan cılız nağmeler, beride koşma okuyanların hafif sadalarından başka birşey işitilmedi. Akan buz gibi suların içine gömülen kara binliklerin yanına kimse uğramıyordu. Bir çıra ışığında birkaç kişinin cacık hazırladığı, onların yanında başkalarının domates salatası gibi mezeler yaptıkları görülüyordu.

Ağaçlara ipler gerildi, bunlara sayısız kandiller bağlandı. Bunlar karanlık içinde parlamağa başladılar. Ötede beride petrol ve kül ile yapılmış olan kütlelere de ateş verildi.

Bu arada tiz iki ses yatsı ezanı okumağa başladı. Herkes elindeki işi bıraktı. Ortalıkta yalnız müezzinlerin titrek seslerinden başka birşey işitilmedi. Ezan bittikten sonra herkes toplandı ve bir çınar altında yatsı namazı kılındı.

Namazdan sonra meş'aleler civarında büyük gruplar toplandı. Silâhlar havaî fişekler atılmağa başlandı, sazlar akort yapıldı ve ahenk başladı. Gençler kendi âlemlernide eğlenirlerken esnafın yaşlıları da bir taraftan alçak perdeden konuşuyorlardı.

Gece yarısından sonra gürültü hafifledi. Herkes kiliminin üstüne uzandı, yorganına sarındı ve açık havada tatlı bir uykuya daldı.

* * *

Sabahleyin herkes yorgunlukla geçen gecenin mahmurluğunu yüzlerini soğuk sularla yıkıyarak giderdiler. Herkes kendi grupunda kahvealtısını etti. Güneş yükseldikçe ayaka dolaşanlar çoğaldı. Gencler oyunlara başladılar.

Öğle zamanında namaz yine cemaatle kılındı ve sonra önde Şeyh efendi (galiba Sadî şeyhi) arkasında usta olacak kalfalar ve kalfa olacak çıraklar olduğu halde cemaat halinde (Aptal Murat) ın türbesine girildi.

Kalfalar ve çıraklar dizildiler, esnafın ihtiyarları Şeyhin sağında, kalfalar ve çıraklar karşıda olduğu halde saf tuttular. Şeyh efendi ellerini kaldırdı ve duaya başladı : [1]

« اعوذ بالله من الشيطان الرجيم. بسم الله الرحمن الرحيم.

« الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسول محمد واله وصحبه اجمعين . الله الله الله الله الله

[1] Bu duayı (Burdur) dan gelen bir vesikadan aynen alıyorum. Benim Bursada zaptedebildiğim dua suretinin bir kısmı kayıb olmuştur. Bununla beraber mevcut olan kısım Burdur vesikasının heman tamamile aynıdır.

ان الله مع الصابرين.

«Hak taâlâ vardır, şeriki ve naziri yoktur, mekândan münezzehtir, pa-
«dişah oldur, veziri yoktur, ferdi yektadır, elifin mânası evvel ahaddir,
«fahri âlemdir. Muhammet Mustafa nur günüdür. Muhammet Mustafa cema-
«lindir, senin nurun ilâhî yüzündür. Âlemin mihrile mahi hasar olsun. Din
«ve dünya padişahı esselâmü-aleyküm ya sahibi erbabı şeriat erkânı Muham-
«met Muhammede salâvattır. Beyan edelim. Candarmıza çok ezelden beli
«dedik. Duralık ikrarımıza esselâmü-aleyküm yâ talibi erbabı ehli tarikat,
«erkânı Muhammet, Muhammede selâvat. Ehli derde dert olalım, nokta gibi
«fert olalım, düşelim küfeî harabe nat ile nayat olsun, nanü nimet koyalım
«şu cihanda bir ad olsun, pîre teslim olalım, talibe irşat olsun. esselâmü-
«aleyküm ya talibi erbabı hakikat, erkânı Muhammet, Muhammede salâvat.

«Duacıyım duacıdan, armağanı hak dua kılıcı Sultanı-Ey-Ahi (okunama-
«mıştır) tariki bu tarik. Esselâmü - aleyküm ya talibi erbabı ehli marifet
«erkânı Muhammet, Muhammede salevât.

«Destini destime vergil destikeremdir, Allah bir dedik, pervane geldik,
«yönümüz dergâha döndük, kıblemiz dergâh, gün kubbe altında, yeşil seccade
«üzerinde, erenler meydanında, sizler huzurunda peştemal kuşanıp bir mu-
«rat almağa geldik. Şeyh efendi, Ahi Baba [2], yeğit başlı ihtiyar ustalar, ne
«buyurursunuz? Cemale, cana eriştik, Elhamdülillâh ne devlet ne saadet,
«keza elhamdülillâh resulün bâsefa seccadesi bize verildi. Elhamdülillâh
«gönlüm ilhama erişti, açıldı can gözü elhamdülillâh ; ismi pâk, cismi pâk
«Hazreti Muhammet Mustafa ra salevât.

«İcabeti dua azameti hüdarâ tekbir: الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر
« ولله الحمد diyerekten şatı sağa dolaştıra, üç kere tekbir alaraktan üç kere do-
« laştıra ; tamamında üç düğüm düğe, ruhu Resule salâvat diye. Şat bağ-
« lananlar böyledir. Destur alanlara selâmı kifayet eder. Esselâmü-aleyküm
« ya erbabı ehli şeriat, erkânı Muhammed, Muhammede salâvat.

Dr. Osman Şevki Uludağ

— **Sonu var** —

---

[2] *Halk Bilgisi* Mecmuasının 1 inci cildinin 49 uncu sahifesinde münderiç (*Ahilere Dair Halktaki Bilgiler* — Hasan Fehmi) ünvanlı çok nefis tetkiki teyid ediyor.